

НЕОФІЦІЙНІ ОСОБОВІ НАЙМЕНУВАННЯ В ГОВІРЦІ СЕЛА ЖУРАВКИ ШПОЛЯНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто індивідуальні, колективно-територіальні й сімейно-родові прізвиська жителів с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл., проаналізовано їхні структурні й семантичні особливості. З-поміж індивідуальних неофіційних найменувань виокремлено відапелятивні (утворені від особових і неособових назв) та відонімні похідні, зокрема відантропонімні – родичівські (андроніми, патроніми, матроніми, гінеконіми, пропатроніми, проматроніми); відіменні, відпрізвищеві, відтопонімні назви.

Досліджено лексико-семантичне підґрунтя прізвищ, з'ясовано мотиви неофіційної номінації жителів с. Журавка. Розгляд дериваційних особливостей номенів засвідчив, що індивідуальні найменування утворені переважно суфіксальним способом, продуктивна також лексико-семантична деривація. У розвідці проаналізовано словотвірну структуру суфіксальних похідних, простежено продуктивність словотвірних формантів, визначено типові й регіональні моделі творення неофіційних особових найменувань.

***Ключові слова:** антропонім, неофіційне найменування, відапелятивне прізвисько, відантропонімне прізвисько, сімейно-родове найменування, колективне прізвисько.*

Постановка проблеми. Дослідження власних назв, їхніх семантичних і структурних властивостей, походження й поширення є одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики. З-поміж сукупності особових найменувань особливу увагу привертають діалектні неофіційні назви людей, адже в них віддзеркалено систему цінностей, життєву філософію народу, зв'язки між його світоглядом, духовною культурою і розвитком лексичної системи мови, відображено її архаїчні й нові елементи, глобальні, національні й регіональні риси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій і визначення раніше не вивчених частин проблеми. Діалектна історична та сучасна офіційна антропонімія неодноразово перебувала в колі зацікавлень мовознавців, неофіційні ж найменування людей досліджені ще недостатньо й нерівномірно щодо охоплення діалектних зон. У працях лінгвістів більшою мірою представлено південно-західне наріччя: народно-побутову антропонімію Закарпаття дослідив П. Чучка [16], бойківських говірок – Г. Бучко і Д. Бучко [4], структурно-семантичні й словотвірні особливості прізвищ Львівщини – М. Наливайко [8], С. Панцьо [9], народну гуцульську антропонімію – М. Лесюк [6], Б. Близнюк [3]. Аналіз мотиваційних і словотвірних особливостей неофіційних антропонімів Західного Полісся здійснила Н. Шульська [18]. Функціонування прізвищ у східностепових говірках досліджували В. Познанська [10], О. Антонюк [1]; прізвиська східнословобожанських говірок – Н. Федотова [13]. Сучасні неофіційні найменування жителів Полтавщини стали об'єктом аналізу Л. Кравченко [5], відіменні чоловічі прізвиська Середньої Наддніпрянщини – І. Сухомлина [11]. Л. Лонська репрезентувала систему прізвищ однієї з середньонадніпрянських говірок [7]. Народні назви осіб представлені в лексикографічних працях В. Чабаненка [15], Г. Аркушина [2].

Докладної уваги потребує антропонімійна система говірок порубіжних діалектних зон, для яких притаманна неоднорідність у діалектному відношенні. **Мета** нашої розвідки – розглянути лексичний потенціал, структурні й семантичні особливості, мотиви номінації та способи творення прізвищ, засвідчених у говірці с. Журавки Шполянського р-ну Черкаської обл., що належить до перехідної зони середньонадніпрянсько-степового суміжжя, мовні особливості якого зумовлені як лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками. Для автора статті це рідна говірка, що створює додаткові можливості для більш докладного вивчення мотивів номінації осіб, адже аналіз мотиваційного підґрунтя досліджуваних назв без спирання на достовірну інформацію про носіїв прізвищ може бути неповним і навіть хибним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «прізвисько» лінгвісти тлумачать по-різному, однак наголошують на тому, що неофіційним найменуванням людей за індивідуальними ознаками, а також за спорідненістю і свояцтвом, притаманні своєрідність, конотативне забарвлення; при цьому виокремлюють і нейтральні неофіційні назви [8, с. 8]. Зауважимо, що носії говірки с. Журавки Шполянського р-ну сприймають прізвисько тільки як конотативну назву, розрізняючи власне

прізвиська – апелятивні найменування (*дражнили так*) і родичівські назви (*казали по-вуличному*) за ступенем експресії.

Прізвиська давали як окремій особі, так і територіально об'єднаному колективі: усіх журавчан жителі навколишніх сіл називали *кисличками* – за надмірну чуйність і співчутливість, жінок – *хаз'айками*, бо й справді були гарними господинями, вирізнялись навіть одягом: *Тур'їя / було / каже / журавці йдуть / бо з катушок китички були* (прикрашені хустинки) / *а вони й либидици їм ходили так* // Колективно-територіальні прізвиська є й у жителів сусідніх сіл: *хатопали* – запальні, мстиві, ревниві (с. Турія Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл.); *куркул'ї, торгаш'ї* – прагматичні (с. Лебедин Шполянського р-ну Черкаської обл.). У пропонованій статті розглянемо експресивно забарвлені й емоційно нейтральні неофіційні індивідуальні й родові найменування жителів с. Журавка; причому дитячі учнівські прізвиська й ситуативні експресивні назви, які не закріплені за людиною надовго, не перебувають у колі цього дослідження.

Класифікація засвідчених індивідуальних найменувань ґрунтується на загальноприйнятому поділі прізвиськ за їх мотивацією на відапелятивні та відонімні [12; 17; 14; 8]. Відапелятивні прізвиська мотивовані в основному неособовими (*Бак, Садиба, Голубок*), рідше – особовими назвами – за родом діяльності (*Крановий, Газовичик, Комірник*), спорідненістю та своєю цтвом (*Сваток*), етнічними ознаками (*Кацапка*). Аналізовані неофіційні особові назви в говірці с. Журавки Шполянського р-ну постали внаслідок безпосередньої номінації (*Б'їлий, Чорний*); функціонують і такі, що виникли як результат метафоричного перенесення (*Підтак* – бідний).

Серед індивідуальних відапелятивних прізвиськ найбільшу групу становлять ті, що характеризують людину за її особистими зовнішніми чи внутрішніми рисами. У лексико-семантичному плані найрізноманітніші номени, постання яких спричинене фізичними ознаками людини, зокрема вадами зору (*Очкарик* – носив окуляри), особливостями ходи (*Клишногога* – під час ходи ноги труться одна об іншу, *Тупало* – ходив притупуючи), зросту й тілобудови (*Дибелій* – високий і міцний, *Кабачок* – невисокий і повнуватий, *Мужичок* – невисокий і міцний, *Жирний, Холодило* – повний (*т'їло / йак холодець во'рушиц'а*)). Зауважимо, що невеликий зріст – небажана ознака саме для чоловіка, тому це ставало причиною прозивання: *К'їлка, Туз'їк, Мул'т'їк, П'їл'їен', К'їша, Кекс, Ч'їк*; невисокій жінці лише зрідка давали прізвисько: *Копичка*. Мотивом для неофіційного найменування могли стати прикмети окремих частин тіла (*Висадок* – з великою головою; *Колмарик* – з довгим тонким носом, *Гарбуз* – круглолиций, *Таракан* – з довгими вусами), волосся (*Кучір'авий, Рижий // Рижик, Б'їлик*), шкіри (*Га'ран* – темношкірий), загальний фізичний стан (*Хир'а* – худорлявий, слабкий, хворобливий).

Рідше трапляються найменування, мотивовані інтелектуальними особливостями (*Розумний* – у будь-якій ситуації відстоював власні переконання і давав поради), особливостями характеру чи темпераменту (*См'їян* – насмішкуватий, *Плакушча* – плаксива, *Лис* – хитрий, *Грозний* – сердитий, непривітний, *Кича* – задерикуватий, гордовитий). Кілька прізвиськ номінують людину за її нахилами чи звичками: *Моргун* (підморгував жінкам), *Боршч* (любитель поїсти борщ), *Лоч'їк* (працював водієм, часто перевищував швидкість), *Чухас'* (чухався), *Гава* (роззява), *Босий* (ходив без взуття), *Чинювник* (на роботу їздив на власноруч змайстрованій бричці (*сам п'їбрианий йак па'нок*)), *Бум-Бум* (з його подвір'я часто лунала музика, що створювало незручності для сусідів), *Хуба-Буба* (постійно жував гумку).

Важлива характерна ознака будь-якої людини – її мовлення, тому ці особливості часто ставали підставою для індивідуалізації особи: неправильна або нехарактерна для дорослого вимова слів (*Д'удик* – у дорослому віці по-дитячому називав холод «дюдя»), загальна характеристика мовлення (*Тарабайло* – швидке, *Мелка* – надмірне (*меле ба'гато йазиком*), *Пет'їчка* – улесливе, *Потик* – повчальне), дефекти мовлення (*Гун'їчиха* (бо *гун'ала* (носова вимова)), *С'о-с'о* – замість шиплячих вимовляв свистячі). Поштовхом для надання прізвиська журавчанам є використання ними слів-паразитів чи фраз (*Мал'ована* – працювала на свинофермі, вихвалялася: *у мене ж поро'с'ата йак нама'л'ован'ї*; *Голубок* – звертався до співрозмовника «голубок»), *Той'той* – у його мовленні часто звучало слово «той»), *Тин'їника, Никуж'їли, Пай'д'омка* – за висловлюваннями *ти ни ка'жи, ни куж'їли, пай'д'ом ка* відповідно), цитування висловів відомих осіб, слів із пісень (*Хусточка* – часто співав «... хусточка два крайки»), *Хал'ї-Гал'ї* – однойменна улюблена пісня із репертуару гурту «Леприконси», *Га'гара* – цитував «Пісню про буревісника» М. Горького: «... а гагары тоже стонут»).

Мотивом для появи неофіційного індивідуального найменування в аналізованій говірці міг стати рід діяльності особи (*Бломба // Бломбовичик* – плумбував вагони, *Табл'етка* – працював водієм «Швидкої допомоги»), *Купиш-Куриш* – торгував цигарками, *Чир'їпен'ка* – виготовляв череп'яний посуд, *Мак'їт'ора* – виготовляв макітри, *Кал'їтушка* – грав на бубоні (*те / чим виби'вайут'* /

нази¹вайіц'а кала¹тушка //); *Композ'итор* – грав у сільському духовому оркестрі, писав музичні твори), військове звання (*М'ічман* – служив на флоті). Матеріал засвідчує прізвиська, виникнення яких мотивоване територіальною характеристикою особи (*Джирибал* – бо жили в ма¹лен'к'ій хат'і коло став'ка / наче джирил'анки [невеликі жабки]; *Кр'ачок* – жи¹ве коло став'ка / там жаби кр'акають //), конфесійною належністю (*Штунда*), особливістю появи в населеному пункті (*Б'іженка* – в часи Великої Вітчизняної війни переселилася з Білорусі), соціальною характеристикою (*С'ірий* – так на правлінні колгоспу його назвав партійний функціонер – гість із райцентру: а ви / с'ірий / мовч'ім' там / вас н'іх'то ни ну'тайе //).

Часто трапляється, що інформанти не можуть пояснити походження того чи того прізвиська. Причиною незнання є втрата інформації про предків (*Гела*, *Морус*, *Досик*, *Мей*, *Мад'га*, *Сан'с'ей*, *Зус'*, *Йас'мун*, *Лабзун*, *Гала'нец'*, *Цабин*, *Йонда*, *Піл'га*), вихід із ужитку застарілої лексики (*Сісой* – так раніше називали шосту дитину в сім'ї (<http://www.analizfamilii.ru/>)), використання термінології (*Баццло*). Народна мотивація прізвиська може відрізнятися від наукової: назву *Чушка* інформанти мотивують особливостями темпераменту людини (*нов'іл'ний* / *чухайіц'а* / *поки шос' надумайе*), етимологи ж припускають походження цього номена від *чушко* «чужий» – так називали в українсько-білоруських говірках нового жителя, який приїздив з іншого поселення чи країни [20]. Інколи неофіційні найменування репрезентують діаметрально протилежні зв'язки між змістом поняття і формою вираження: *Циган* – білошкірий, білявий.

Специфікою функціонування відапелятивних прізвиськ у досліджуваній говірці є також співіснування архаїчних лексем (*Кича* – пор. стсл. *кыка* – волосся на голові, *кичливий* «гордий» (ЭСРЯ, с. 307)) і нових утворень (*Хуба-Буба*, *Хал'і-Гал'і*), синонімів на позначення однієї особи (*Брун' // Брухта // Іржа // Ржавчина // Короз'ія*; *Комарик // Бурат'іно*; *Шубирт // Композ'итор*); фонетичних давніх говіркових рис (вияв /e/ в ненаголошеній позиції звуком [и] (*Кучир'авий*, *Нижужили*), /o/ перед складом з наголошеною /y/ звуком [oʲ] (*Роз'умна*)) і нових явищ, що виникли внаслідок міжмовної інтерференції – функціонування суфікса -ік- (*Мул'т'ік*, *Туз'ік*).

Широко представлені в говірці с. Журавка відантропонімі найменування, мотивовані іменем чи прізвищем їх носія, назвами відомих осіб, а також сімейно-родові назви. Прізвиська тісно пов'язані з неофіційними варіантами власних особових імен, що зазнали різних фонетико-словотвірних модифікацій: *Фидос'* (< Феодосій), *В'іт'ун* (< Вітя < Віктор), *Воха* (< Вовка < Володимир), *Вал'ан* (< Володимир), *Шухир* (< Шура < Олександр), *Гер* (< Григорій), *Мануха* (< Мануйло < Емануїл), *Мимба* (Митька < Дмитро), метатеза *Пит'рул'а // Пит'л'ура* (< Петро), *Ма'иуха* (< Маша < Марія), *Гац'а* (< Ганна, любила співати пісню про *Гандзю*, однак, уникаючи нетипової для говірки африкати, вимовляла *Ганц'а*); *Тока*, *Л'ока* (брати Анатолій і Олексій погано вимовляли свої імена). Відпрізвищеві прізвиська утворені шляхом усічення з фонетичними змінами й без них: *Шева* (< Шевченко), *Кислик* (< Кисличенко), *Крева* (< Кривенко), *Марко* (< Марченко), *Дрозд* (< Дроздов), *Шуст* (< Шустов), *Калашн'ік* (< Калашніков), *Брон'ік // Брун'* (< Броніков), *Хасан* (< Хасанов); цей процес може супроводжуватись афіксацією: *Козачок* (< Козаченко), *Шевчик* (< Шевченко), *Глушко* (< Глушенко), *Рел'ік* (< Рибалко). Похідні від одного й того самого прізвища з метою розрізнення молодшого й старшого носія, які не є родичами, утворені різними способами: *Корн'ей* і *Корн'ейчик* (< Корнієнко), *Баран* і *Баранец'* (< Бараненко).

Функціонують у досліджуваній говірці й прізвиська, утворені від імен чи прізвищ відомих осіб (*Роко'совс'кий* – статурний, гордовитий, як маршал; *Шубирт* – грав у сільському духовому оркестрі, писав музичні твори), героїв кінофільмів (*Шур'ік* – схожий на героя «Кавказької полонянки»; *Корко* < Корадо – головний герой кінофільму «Спрут»), мультфільмів (*Л'олік-Бол'ік* – малий за зростом), казкових персонажів (*Бурат'іно* – з довгим носом).

Продуктивний пласт неофіційних особових найменувань становлять андроніми – назви одружених жінок за прізвищем, іменем чи прізвиськом чоловіка. У діалектах української мови такі номени сприймають по-різному: як емоційно-експресивні назви (у говірках українсько-білоруського порубіжжя [19, с. 71], як нейтральні найменування (у наддністрянських говірках [8, с. 104–105], бойківських [4, с. 7]). У говірці с. Журавка андроніми функціонують із легким відтінком фамільярності; їх використовують здебільшого жінки-інформанти для позначення заміжніх жінок старшого й середнього віку, які живуть окремо від батьків і господарюють самостійно. Найпродуктивнішими в досліджуваній говірці є похідні із суфіксами -чих-, -их-, -к- від прізвища чоловіка: *Дз'обчиха* (< Дзьоба), *Балабучиха* (< Балабуца), *Губиха* (< Губа), *Жучиха* (< Жук), *Ма'хулиха* (< Махуля), *Дир'дужиха* (< Дердуга), *Дражиха* (< Драга), *Когодиха* (< Когода), *Бив'зиха* (< Бевз), *Кув'шиниха* (< Кувшинов), *Пашол'чиха* (< Пашолок); *Грабарка* (< Грабар), *Шистир'ичка* (< Шестерик), *Апостолка* (< Апостол), *Кел'баска* (< Кельбас), *Кенз'учка* (< Кендзюк), *Лихо'ж'інка* (< Лихожон);

його прізвиська: *Хириха* (< Хиря), *Бломбиха* (< Бломба), *Садибиха* (< Садиба), *Йондиха* (< Йонда), *Мимбиха* (< Мимба); *Гарбузка* (< Гарбуз), *Кабачка* (< Кабачок), *Туреничка* (< Туреник), *Кас'ючка* (< Касюк), *Субиртка* (< Шубирт), *Сисойка* (< Сисой), *Маков'язка* (< Маковоз); його імені: *Миниха* (< Мина), *Омельчиха* (< Омелько). Засвідчено спорадичне творення андронімів із допомогою зазначених формантів від назви роду діяльності чоловіка: *Сибиха* (чоловік – із одноосібників), *Чумачка* (чоловік чумакував), *Болшовичка* (був більшовиком).

Менш продуктивне творення андронімів від назв чоловіка за допомогою суфікса **-ш-**: *Мілюк'инша* (прізвище чоловіка – Мілюкін), *Вовкодавша* (< Вовкодав), *Козубша* (< Козуб), *Ігорша* (чоловік Ігор), *Потапша* (< Потап), *Мак'їяниша* (прізвисько чоловіка – Макіян). Засвідчено й паралельне творення андронімів різними морфемами: *Вал'анка* // *Вал'аниша*, *Хасанка* // *Хасаниша*; видозмінами фонемного складу: *Порфіриша* // *Профіриша*.

Представлені в досліджуваній говірці патроніми – неофіційні найменування за іменем батька, утворені в результаті прямого перенесення чи суфіксальним способом. Частіше так називали синів: *Потап* (< Потап), *Андрус* (< Андрій), *Симен* (< Оксентій), *Ірванец* (< Іван), *Горд'ей* (старший син Гордія), *Горд'ейчик* (молодший син Гордія), *Ананчук* (< Анан), *Лавро* (< Лавр), *Ійвашко* (< Іван), *Димидец* (< Демид), рідше – доньок: *Йевгейка* (< Євген), *Кас'янка* (< Касян), *Нестирка* (< Нестор), *Їуменша* (< Євмен). Твірною основою для патронімів могло бути й прізвище батька: *Сирид'онок* (< Середя), *Баб'їйка* (< Бабійчук), його прізвисько: *Шуст'ік* (< Шуст), *Шуб'ін* (< Шубирт), *Хирик* (< Хиря), *Моргунка* (< Моргун), *Луц* (< Лука), етнічна належність *Циганка* (циган). У говірці с. Журавки функціонують двокомпонентні назви-патроніми, що складаються із власного імені та присвійного прикметника, утвореного від прізвиська батька: *Кат'а Гелина*, *Ліда Д'омк'івс'ка*, *Павло Мак'їян'ів*.

Одна із груп родичівських прізвиськ – матроніми. Це однослівні чи двокомпонентні найменування за прізвищем чи іменем матері, які в досліджуваній говірці використовуються для позначення позашлюбних дітей (*Гал'чин Женька*), тих, які з різних причин росли без батька (*Мар'їя Христина* (< Христя), *Сашко Райк'ін* // *Райк'ін* (< Райка), *Марушич* (< Маруся), *Вірчук* (< Вірка), *Ганз'ук* (< Ганна), *Луб'чак* (< Любка)), а також тих, чий батько чи мати – приїжджі (*Лес'чин Пим'ро* – мати приїхала із Закарпаття, *Йул'чина Саша* – батько дитини з Кіровоградщини).

Зрідка трапляються серед прізвиськ журавчан пропатроніми – найменування за іменем діда (*Павеліч* (< Павло), *Роман'ук* (< Роман), *Кал'їна* (< Каленик), *Вакул'ака* (< Вакула), *Кас'ук* (< Касян), *Страт'їй* (< Євстратій)), його прізвиськом (*Таг'інчиха* (< Тагінець), *Тригубчиха* (у діда була «заяча губа»)), родом діяльності (*Стр'їл'чиха* (дід із січових стрільців), *С'ен'а Гусар*, *Гусар'ївна* (їхній дід служив гусаром)); а також проматроніми – найменування за іменем баби (*Гапич* (< Гапка), *Мендил'ка* (< Магдаліна, говіркове *Мендилина*).

У говірці с. Журавка засвідчено кілька гінеконімів – назв, репрезентованих моделлю «присвійний прикметник, утворений від імені дружини + ім'я (варіант імені) чоловіка» для позначення приїжджих чоловіків: *Дун'ін Павло*, *Гал'чин Сашко*, *Йул'чин Ван'ко*, *Верин Міша*, *Кат'ін Вал'єра*.

У межах родичівських прізвиськ виокремлюємо не лише індивідуальні, але й сімейно-родові спадкові вуличні назви. В основному вони мотивовані чоловічим іменем (батька, діда, прадіда): *Д'омки* (< Дьомка), *Манухи* (< Мануйло), *Горд'ей* > дружина *Горд'ейша*, дочка *Горд'ейка*, син *Горд'ейчик*, сімейно-родова назва *Горд'їй*; прізвищем: *З'інчин'ки* (< Зінченко), *Хасани* (< Хасанов); прізвиськом: *Хир'а* > дружина *Хириха*, дочка *Хириха*, син *Хирик*, внуки *Хир'ін'ата*, сімейно-родова назва *Хир'ї*; *Досик* > дружина *Досичка*, родина – *Доси'ки*. Сімейно-родові назви можуть бути мотивовані апелятивною характеристикою: *Сп'їва'ки*, *Стр'їл'ц'ї* (за родом заняття), *Помишчи'ки* (за соціальним статусом).

У мовленні жителів с. Журавка засвідчено відтопонімі прізвиська, які вказують на місцевість, звідки приїхала людина: *Груз'їнка*, *Пол'ачка*, *Мак'їян* (із с. Макіївка), зокрема й відмікротопонімі: *Ван'а Базарний* (садиба розміщена на місці базарної площі), *Пет'а Монастирський* (виріс у дитбудинку, розміщеному в колишньому монастирі).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, прізвиська в говірці с. Журавки Шполянського р-ну Черкаської обл. представлені індивідуальними, колективно-територіальними й сімейно-родовими назвами. За мотивуючими ознаками з-поміж них виокремлено відапелятивні та відонімі. Засвідчені найменування репрезентовано здебільшого монолексемами – суфіксальними чи безафіксними дериватами, рідше вони виникли як результат переосмислення загальних назв; двокомпонентні назви утворено за моделлю «ім'я + прізвище», «присвійний прикметник + ім'я». Для творення андронімів найвищу продуктивність виявляють суфікси **-их** (а), **-к** (а), малопродуктивний – формант **-ш** (а). Аналіз неофіційних найменувань жителів с. Журавка виявив як загальноукраїнські

антропонімі тенденції (використання загальноживаних лексем, словотвірних моделей), так і своєрідні риси. Специфіка прізвиськ досліджуваної говірки виявляється в особливостях виникнення, функціонуванні фонетичних, лексичних, структурних варіантів, взаємозв'язку з екстра- й інтралінгвальними чинниками.

Перспективу подальших досліджень становить діахронний аналіз атропонімікону с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. В. Сучасні прізвиська Донеччини (семантика і структура) : автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О. В. Антонюк . – Донецьк, 2011. – 20 с.
2. Аркушин Г. Л. Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. Т. I: А-И / Упорядник Г. Л. Аркушин. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 412 с.
3. Близнюк Б. Сучасні гуцульські прізвиська / Б. Близнюк, М. Будз // Наукові записки. Серія «Мовознавство» / Кіровоград. держ. пед. ун-тет ім. В. К. Винниченка. – Кіровоград, 2001. – С. 93–95.
4. Бучко Д. Г. Народно-побутова антропонімія Бойківщини / Г. С. Бучко, Д. Г. Бучко // *Linguistica Slavica* : ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Железняк / відп. ред. В. П. Шульгач. – К., 2002. – С. 3–14.
5. Кравченко Л. О. Сучасні прізвиська Полтавщини / Л. О. Кравченко // *Studia Slavistica*. Випуск 9: Ономастика. Антропоніміка : зб. наук. ст.; [упоряд. і відп. ред.: С. Пахомова, Я. Джоганик]. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. – С. 150–158.
6. Лесюк М. Прізвиська жителів гуцульських сіл / М. Лесюк // *Przezwiseka i przydomki w językach słowiańskich. Część 1.* / Pod redakcją Stefana Warchola. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998. – S. 227–240.
7. Лонська Л. Національна специфіка регіональної антропонімії (на матеріалі прізвиськ села Руська Поляна Черкаської області) / Л. І. Лонська // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. – Серія : Філологія (мовознавство) : зб. наук. праць / [Гол. ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма» «Планер». – 2012. – Вип. 16. – С. 366–371.
8. Наливайко М. Я. Неофіційна антропонімія Львівщини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». – К., 2011. – 19 с.
9. Панцьо С. Є., Наливайко М. Я. Прізвиська жителів Львівщини / С. Є. Панцьо, М. Я. Наливайко // *Студії з ономастики та етимології.* – Луцьк : ВМА «Терен», 2010. – С. 199–209.
10. Познанська В. Андроніми у східностепових говірках Донеччини / В. Познанська // *Лінгвістичні студії* : Збірник наукових праць. – Вип. 24. – С. 198–200.
11. Сухомлин І. Д. Українські прізвиська людей як власні родові назви (Лексико-семантична характеристика процесу творення відмінних чоловічих прізвиськ у народних говорах Середньої Наддніпрянщини) / І. Д. Сухомлин // *Говори й ономастика Наддніпрянщини.* – Дніпропетровськ, 1970. – С. 30–58.
12. Тимінський М. В. До проблеми мотиваційної класифікації сучасних індивідуальних прізвиськ // *Мовознавство.* – 1987. – № 3. – С. 64–68.
13. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика тексту оніма : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. М. Федотова. – Харків, 2008. – 20 с.
14. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наук. думка, 1977. – 236 с.
15. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини : Словник : Понад 12 тис. прізвиськ / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т. – 2005. – 260 с.
16. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.661 / П. П. Чучка. – Ужгород, 1969. – 987 с.
17. Чучка П. П. Розвиток імен і прізвищ / П. П. Чучка // *Історія української мови (Лексика і фразеологія).* – К. : Наук. думка, 1983. – С. 592–620.
18. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія Західного Полісся : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. М. Шульська. – Луцьк, 2011. – 20 с.
19. Sajewicz M. *Przezwiseka mieszkancyw kilku wsi zbialorusko-ukraińskiego pogranicza językowego na Białostoczczyźnte* [Text] / M. Sajewicz // *Przczwiska i przydomki w jesykach slowianskich / Cz. 2 : Rozprawy Slawistyczne.* 15. – Lublin, 1999. – S. 59–85.
20. Українські прізвища. Генеалогія і ономастика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.genealog.spadok.org.ua/ch.html

Умовні скорочення джерел

ЭСРЯ – Преображенский А. Г. Этимологический словарь русского языка / А. Г. Преображенский. – М. : Изд-во ин. и нац. слов, 1959. – Т. 1. А–О. – 716 с.

Одержано редакцією 28.01.15

Прийнято до публікації 03.02.15

**Неофициальные личные наименования в говоре села Журавки
Шполянского района Черкасской области**

В статье рассмотрены индивидуальные, коллективно-территориальные и семейно-родовые прозвища жителей с. Журавка Шполянского р-на Черкасской обл., проанализированы их структурные и семантические особенности. Среди индивидуальных неофициальных наименований проанализированы отапелятивные (образованные от личных и неличных названий) и отонимные производные, в частности отантропонимные (андронимы, патронимы, матронимы, гинеконимы, пропатронимы, проматронимы); оттопонимные названия. Исследовано лексико-семантическое основание создания прозвищ, выяснены мотивы неофициальной номинации жителей с. Журавка. Рассмотрение деривационных особенностей номенов показало, что индивидуальные наименования образованные преимущественно суффиксальным способом, продуктивная также лексико-семантическая деривация. В исследовании проанализирована словообразовательная структура суффиксальных производных, рассмотрена производительность словообразовательных формантов, определены типичные и региональные модели создания неофициальных личных наименований.

Ключевые слова: антропоним, неофициальное наименование, отапелятивное прозвище, отантропонимное прозвище, семейно-родовое наименование, коллективное прозвище.

T. V. Shcherbina

Inofficial personal names in dialects of Zhuravka village, Shpola region, Cherkassy district

The article views individual, collective and territorial and family nicknames of dwellers of Zhuravka village, Shpola region, Cherkassy district, their semantic and syntactic peculiarities are analyzed. Among individual inofficial names appealative (formed from personal and impersonal names) and omonymic derivatives are singled out, including antroponymic and relative derivatives (andronyms, patronyms, matronyms, gyneconyms, propatronyms, promatronyms), fromnames fromsurnames, fromtoponym names.

Lexic and semantic foundations of surname creation are researched, reasons of inofficial nominations are clarified of dwellers in Zhuravka village. The examination of derivative peculiarities of nomens proved that individual names are formed mainly by suffixes, a lexic and semantic derivation is also productive. The word formation structure of suffix derivatives is analyzed in the research, the productivity of word formation formants is traced, typical and regional models of formation of inofficial personal names are defined.

Key words: the antroponym, nonofficial names, a fromappealative nickname, a fromantroponym nickname, family and relative names, a collective nickname.

УДК 811.161.2'373.212

З. М. Денисенко

ОРОНИМИ В ОНІМНОМУ ПРОСТОРИ ЧЕРКАЩИНИ

Статтю присвячено проблемі аналізу регіональної онімної лексики. У ній визначено типологічні особливостей оронімів як різновидів мікротопонімів на основі їхніх денотатно-номінативних особливостей і виокремлено три групи номінацій об'єктів рельєфу, які розташовані вище або нижче від рівня моря (навколишньої місцевості): мінус-ороніми, нуль-ороніми, плюс-ороніми. В основу мотиваційного аналізу оронімікону покладено семантику твірних слів: викремлено ороніми, утворені від апелятивів, та ороніми, утворені від онімів. Назви, похідні від апелятивів, складаються з лексем, які вказують на об'єкти натурогенного чи андрогенного походження. Мотивувальною базою регіонального оронімікону є фізико-географічні, біонімічні, господарсько-історичні особливості краю, а також тісний зв'язок людини з простором. Оніми антропогенного характеру відтворюють у своїй основі головні онтологічні аспекти: соціальний, етнічний, гендерно-особистісний тощо.

Ключові слова: онім, топонім, оронім, оронімія, оронімікон, мікротопонім, апелятив, антропонім, номінація, мотивація.

Постановка проблеми. Ороніми – це один із найчисельніших класів власних назв української мови. Крім Карпатських і Кримських гір, рельєф нашої держави репрезентують височини, горби, пагорби, скелі, яри, впадини тощо зі своїми географічними назвами, більшість яких є частиною мікротопонімії. Цінність оронімів як власних назв природних географічних об'єктів рельєфу для мовознавства велика, адже «з гідронімами вони належать до найдавніших і найстійкіших мовних одиниць, які часто зберігають інформацію, що вже втрачена в інших класах онімів і в загальних